

7. Pjotr Kropotkin:

Az anarchia: filozófiája és eszményei

(Ni dieu ni maître. id. m. 374–375.)

Egy társadalom, amelyik birtokában van az általa felhalmozott gazdagságnak, bőséget biztosíthat mindenkinek a termelésben eltöltött napi 4–5 órai hatékony kézi munka ellenében; ebben a kérdésben teljesen egyetértenek velünk azok, akik elgondolkoztak már ezen a kérdésen. Ha mindenki már gyermekkorától kezdve megtanulná, honnan van a kenyér, amelyet megeszik, a ház, amelyben lakik, a könyv, amit olvas, stb. és hozzászokna ahhoz, hogy szellemi munkáját a termelés valamelyik ágában végzett kétféle munkával egészítse ki, a társadalom könnyűszerrel megoldhatná ezt a feladatot, anélkül, hogy a termelési folyamat egyszerűsítésére számítanak, amelyet a távoli vagy közeli jövő tartogat számunkra.

Elég, ha egy pillanatig arra az elképzelhetetlen pazarlásra gondolunk, amely ma az emberi erővel folyik, hogy megértsük, mit képes termelni a civilizált társadalom az egyes ember kevés munkájával, milyen grandiózus teljesítményre vállalkozhatna, amiről ma szó sem lehet. Sajnos, a politikai gaz-

daságtannak nevezett metafizika sohasem foglalkozott azzal, ami a lényege: az ésszerű erőmetakarítással.

Nincs kétség atekintetben, hogy milyen nagy lehetőségei vannak a gazdaságra egy kommunista társadalomnak, amelyet magunk rendezünk be. Kétségek akkor merülnek fel, amikor arról van szó, hogy létezhet-e egy ilyen társadalom anélkül, hogy az Állam ellenőrzésének vetné alá az embert minden cselekedetében; vajon a jólét eléréséhez nincs szükség-e arra, hogy az európai társadalmak feláldozzák az ebben az évszázadban oly sok áldozattal megszerzett kevés személyes szabadságot.

A szocialisták egy része azt állítja, hogy lehetetlen elérni ilyen eredményt anélkül, hogy feláldozzák a szabadságot az Állam oltárán. A másik rész, amelyhez mi is tartozunk, ellenkezőleg azt hangoztatja, hogy csakis az állam eltörlése, az egyén teljes szabadságának kivívása, a társulásoknak és a föderációnak teljes függetlenséget biztosító szabad megegyezés útján juthatunk el a kommunizmushoz, – társadalmi örökségünk közös birtoklásához és minden gazdaság közös termeléséhez.

Ez a kérdés e pillanatban minden mást megelőz. A szocializmus úgy akarja megoldani, hogy mindezeket az erőfeszítéseket kompromittálja, egész későbbi fejlődését megbénítja ...

Ha minden egyes szocialista visszanyúl emlékeibe, biztosan visszaemlékezik arra a sok előítéletre, amelyek akkor merültek fel benne, amikor először gondolt arra, hogy a tőkés rendszer, valamint a föld és a tőke magántulajdonának eltörlése történelmi szükségszerűség.

Ugyanez történik ma, ha valaki első ízben akarja kimondani, hogy az államnak, törvényeinek, egész igazgatási, kormányzási és centralizációs rendszerének az eltörlése szintén történelmi szükségszerűséggé lett, hogy az egyiknek az eltörlése a másik eltörlése nélkül nem lehetséges. Egész nevelésünk, amelyet – jegyezzük meg jól – az Állam és az Egyház végzett mindkettő érdekében, lázadzik ez ellen a koncepció ellen ...

A bérmunkásnak maradt dolgozó a jövőben rabszolgája lenne annak, akinek kénytelen lenne eladni a munkaerejét, legyen a vásárló akár magán-személy, akár az Állam.

A népi gondolkodás, amelyben az emberi agyakon áthatoló ezerféle vélemény összegeződik, szintén úgy érzi, hogy ha az Állam lépne a főnök helyébe mint vásárló és a munkaerő felügyelője, ez még gyűlöletesebb zsarnokság lenne. A nép fia nem rezonál az elvonatkoztatásokra, konkrét fogalmakban gondolkodik, ezért úgy érzi, hogy számára az „Állam” absztrakciója sok funkcionárius alakját öltené, akik üzeméből vagy műhelyéből ke-

rülnének ki, s ő tudja, mit tartson ezek érdemeiről. Ma kitűnő elvtársak, holnap elviselhetetlen ügyintézők. A nép fia keresi azt a társadalmi rendszert, amely megszünteti a mai bajokat újak előidézése nélkül.

A kollektivizmus* sosem töltötte el szenvedéllyel a tömegeket, amelyek mindig visszatérnek a kommunizmushoz, de olyan kommunizmushoz, amely egyre inkább lemond a 40-es évek jakobinus teokráciájáról és tekintélyelvéről, tehát a szabad, anarchista kommunizmushoz.

Ennél többet is mondok. Folyamatában végiggondolva amit az utolsó negyedszázadban láttunk az európai társadalmi mozgalomban, azt hiszem, hogy a modern szocializmus eljutott odáig, hogy lépést tegyen előre a szabadelvű kommunizmus felé.